

e.e. cummings

λοιπόν ας φιληθούμε

ερωτικά
ποιήματα

[ΔΙΓΛΩΣΣΗ ΕΚΔΟΣΗ]

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

ΧΑΡΗΣ ΒΛΑΒΙΑΝΟΣ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΔΟΥΚΑΣ

e.e. cummings

λοιπόν ας φιληθούμε
ερωτικά ποιήματα

[ΔΙΓΛΩΣΣΗ ΕΚΔΟΣΗ]

ΑΝΘΟΛΟΓΗΣΗ

GEORGE JAMES FIRMAGE

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

ΧΑΡΗΣ ΒΛΑΒΙΑΝΟΣ • ΓΙΑΝΝΗΣ ΔΟΥΚΑΣ

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδειάς του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Ξένη λογοτεχνία * Σειρά: Ξένη ποίηση – 6 * Διευθυντής σειράς: Χάρης Βλαβιανός * e. e. cummings, *Ερωτικά ποιήματα* * Τίτλος πρωτοτύπου: *Erotic poems* * Μετάφραση: Χάρης Βλαβιανός, Γιάννης Δούκας * Υπεύθυνος έκδοσης: Κώστας Γιαννόπουλος * Επιμέλεια, διόρθωση: Αρετή Μπουκάλα * Σελιδοποίηση: Παναγιώτης Βογιατζάκης * Φιλμ, μοντάζ: Κέντρο Γρήγορης Εκτύπωσης * Copyright© για τα εικαστικά 2010 Trustees of the E.E. Cummings Trust * Copyright© για τα ποιήματα 1923, 1925, 1926, 1931, 1935, 1938, 1939, 1940, 1944, 1945, 1946, 1947, 1948, 1949, 1950, 1951, 1952, 1953, 1954, 1955, 1956, 1957, 1958, 1959, 1960, 1961, 1962 E.E. Cummings' 1961, 1963, 1966, 1967, 1968 Marion Morehouse Cummings' 1972, 1973, 1974, 1975, 1976, 1977, 1978, 1979, 1980, 1981, 1982, 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1989, 1990, 1991 Trustees for the E. E. Cummings Trust' 1973, 1976, 1978, 1979, 1981, 1983, 1985, 1991 George James Firmage * Copyright© για την ελληνική γλώσσα Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ (Εκδόσεις Πατάκη), 2010 * Πρώτη έκδοση στην αγγλική γλώσσα από τις εκδόσεις W.W. Norton & Company, Νέα Υόρκη 2010 * Πρώτη έκδοση στην ελληνική γλώσσα από τις Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, Ιούλιος 2014 * KET 7286 * ΚΕΠ 500/14 * ISBN 978-960-16-4273-4

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 210.52.05.600, 801.100.2665, ΦΑΞ: 210.36.50.069 * ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078 * ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ: ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ - ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ), 570 09 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, ΦΑΞ: 2310.70.63.55 * Web site: <http://www.patakis.gr> * e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

1. Ο e.e. cummings (ο ίδιος επέμενε να γράφει τ' όνομά του με πεζά) δεν χρειάζεται ειδικές συστάσεις. Το ελληνικό κοινό τον γνωρίζει πλέον καλά και οι περισσότεροι αναγνώστες της ποίησης (οι συστηματικοί τουλάχιστον) μπορούν να διακρίνουν αμέσως το ιδιότυπο και απaráμιλλο ύφος του κορυφαίου αυτού Αμερικανού μοντερνιστή ποιητή: όχι μόνο από τη θεματική των ποιημάτων που έγραψε, αλλά και από την ξεχωριστή τους τυπογραφία, με την εντελώς προσωπική, αντισυμβατική σύνταξη, γραμματική και στίξη που υιοθέτησε.

2. Ο κάμμινγκς (όπως έχω γράψει και παλαιότερα) δεν ήταν μόνο τολμηρός πειραματιστής (κάτι που αναγνώριζε και θαύμαζε ο στενός του φίλος Έζρα Πάουντ, ο *primus inter pares* του μοντερνιστικού κινήματος) αλλά και άφθαστος λυρικός και σατιρικός συγγραφέας. Σαν λυρικός, ύμνησε εκείνες τις εμπειρίες και αξίες της ζωής που έχουν υμνήσει οι λυρικοί όλων των εποχών — περισσότερο όμως από καθετί τον έρωτα: σαρκικό, ρομαντικό, ιδεώδη ή υπερβατικό. Άλλοτε άσεμνος και λάγνος, άλλοτε συναισθηματικός και τρυφερός, πότε συγκεκριμένος και πότε όχι, πάντοτε όμως συγκλονιστικός, ο κάμμινγκς

έχει γράψει κατά τη γνώμη μου, κάποια από τα ωραιότερα και δραστηκότερα ερωτικά ποιήματα του 20ού αιώνα.

3. Κάποιοι κριτικοί ενοχλούνται από τις «εμμονές» του κάμμιγκς, ιδίως από την εμμονή του με τον έρωτα —θέμα άλλωστε της ανά χείρας ανθολογίας— και τον κατηγορούν ότι σε αντίθεση με άλλους κορυφαίους ποιητές της γενιάς του δεν εξελίχτηκε και παρέμεινε δέσμιος των αρχικών του επιλογών. Είναι αλήθεια ότι στην ποίηση του κάμμιγκς δεν θα δούμε την αλλαγή που συναντάμε στον Έλιοτ ή στον Πάουντ, τη μετάβαση, για παράδειγμα, από μιαν Έρημη χώρα, στον εδεμικό τόπο των *Κουαρτέτων*, ή από ένα οργανωμένο και πειθαρχημένο ποιητικό έργο όπως το *Μώμπερλου* στη χαώδη, επική (απο)σύνθεση των *Κάντος*. Ωστόσο, όσοι έχουν μελετήσει σε βάθος την ποίηση του κάμμιγκς, ξέρουν ότι μπορεί τα θέματά του να παρέμειναν σταθερά, ο ίδιος όμως στο πέραςμα του χρόνου έγινε περισσότερο κάμμιγκς —που σημαίνει περισσότερο ιδιοφυής και γνήσιος ποιητής— ή, για να το πω αλλιώς, κάποιος που με τόλμη και επιμονή προσπάθησε να φέρει στο φως ό,τι πιο πολύτιμο και μύχιο έκρυβε μέσα του. Και το έφερε.

4. Η μετάφραση αυτής της Ανθολογίας έχει ένα παράδοξο. Την υπογράφουν δύο ποιητές-μεταφραστές. Και κάποιοι εύλογα θ' αναρωτηθούν για τη σκοπιμότητα ή την αξιοπιστία

ενός τέτοιου εγχειρήματος. Θα μπορούσα να παραθέσω πολλά επιχειρήματα για να υπερασπιστώ τη μέθοδο που ακολουθήσαμε με τον Γιάννη Δούκα, ανορθόδοξη ίσως, αλλά κατ'εμάς ουσιαστική και αποτελεσματική, ωστόσο στο ζήτημα της μετάφρασης ο καλύτερος συνήγορος είναι πάντα το αποτέλεσμα. Η έκδοση είναι δίγλωσση, άρα ο αναγνώστης μπορεί να κρίνει αν η συνεργασία αυτή (προϊόν βέβαια βαθιάς φιλίας και εκτίμησης που τρέφουμε ο ένας για τον άλλον) ήταν γόνιμη και επιτυχημένη. Να προσθέσω μόνο ότι όλα τα ποιήματα δουλεύτηκαν από κοινού και επομένως η ευθύνη των επιλογών βαραίνει και τους δύο εξίσου.

5. Σαράντα εννιά ποιήματα. Όλα, όπως ομολογεί και ο τίτλος, ερωτικά, κάποια άκρως ερωτικά. Στα περισσότερα, η στιχοποιία είναι παράδοξη, ο διασκελισμός ιδιόμορφος, οι παρηχήσεις ανάμεσα στις λέξεις πολλές φορές πρωτοφανείς – αναμενόμενο βέβαια μια και μιλάμε για ποιήματα του κάμμινγκς. Είναι επίσης εξαιρετικά πυκνά. Η μετάφραση επομένως δεν ήταν εύκολη υπόθεση. Αλλά στη δυσκολία πιστεύω βρίσκεται και η αρετή ενός πράγματος. Να προσθέσω λοιπόν ότι η μετάφραση αυτή μας χάρισε στιγμές σπάνιας απόλαυσης – όταν στο τέλος της διαδικασίας νιώθαμε ότι είχαμε αποδώσει στο μέτρο του δυνατού τη συγκίνηση που μας είχε προσφέρει το πρωτότυπο. Ελπίζω όσοι διαβάσουν αυτές τις μεταφράσεις να αισθανθούν παρόμοια συγκίνηση.

6. «Χρειάζονται τρεις για να γίνει ένα παιδί» είχε γράψει κάποτε ο κάμμινγκς. Παραφράζοντάς τον –αλλά μένοντας πιστός στο πνεύμα του– θα μπορούσα να πω ότι χρειάζονται τρεις για να γίνει ένα βιβλίο όπως αυτό: δύο μεταφραστές κι ένας αναγνώστης.

X.B.

Ιούνιος 2014

ΥΓ. Τα ποιήματα που συνθέτουν την ανθολογία προέρχονται από διαφορετικές συλλογές του κάμμινγκς, επομένως η αρίθμησή τους ακολουθεί εκείνη που είχε επιλέξει ο ίδιος ο ποιητής σε καθεμία από αυτές.

iii.

there is a
moon sole
in the blue
night

amorous of waters
tremulous,
blinded with silence the
undulous heaven yearns where

in tense starlessness
anoint with ardor
the yellow lover

stands in the dumb dark
svelte
and
urgent

iii.

υπάρχει
μια φέτα φεγγαριού
στη βαθυγάλαζη
νύχτα

ερωτευμένος με νερά
τρεμάμενα,
τυφλωμένος από τη σιωπή ο
κυματιστός ουρανός ποθεί εκεί όπου

σε τεταμένη αναστροφήτα
αλειμμένος με πάθος
ο κίτρινος εραστής

στέκει στο βουβό σκοτάδι
σβέλτος
και
σε εγρήγορση